

Ali je odstrel volkov potreben?

Besedilo in foto: Miha Krofel

V zadnjih mesecih se je po odstrelu dveh volkulj v medijih in tudi v javnosti začelo razpravljati o odstrelu volkov v Sloveniji. Je ta prevelik, premajhen, ga sploh potrebujemo, začeli so se zbirati podpisi za popolno prepoved odstrela itd. Odziv na posege, kot je odstrel posamezne živali, je pogosto čustven in zaradi tega različen pri različnih ljudeh. Kaj pa o odstrelu pravijo podatki iz znanstvenih raziskav?

Volk je zagotovo med najbolj preučeni vrstami živali na tem planetu. Čeprav smo bili v Sloveniji dolgo časa v ozadju, kar zadeva raziskave na volkovih, so se sedaj stvari bistveno spremenile. To je bila v veliki meri zasluga štiriletnega projekta *SloWolf* (<http://www.volkovi.si>), ki ga v večini sofinancira Evropska unija in v okviru katerega smo prišli do mnogo spoznanj o volkovih naših gozdov. Tako je bilo na primer ugotovljeno, da v Sloveniji živi v povprečju med 32 in 43 volkov (odvisno od sezone — pred odstrelom ali po njem), ki so razporejeni v 10–12 teritorialnih tropov, med katerimi ima 4–5 tropov teritorij tudi na Hrvaškem.

Volkove se je v zadnjih stoletjih intenzivno preganjalo, do leta 1973 je za pobijanje volkov država celo izplačevala nagrade. Takrat se je volka v Sloveniji že skoraj popolnoma iztrebilo in pred popolnim izginotjem ga je verjetno obvarovala le odločitev lovcev, da ga zaščitijo. Danes volka varujejo številni državni in mednarodni predpisi, konvencije in direktive, ki pa obenem določajo tudi nekatere izjeme, kdaj je možno v populacijo posegati z odstrelom. To možnost v Sloveniji uporabljamo od leta 1999, ko se je ponovno začelo streljati volkove. Dolgo časa se je v populacijo volkov posegalo z namenom preprečevanja škod na drobnici in »uravnavanja populacije«. Po več kot desetih letih takšnih posegov pa podatki kažejo, da z odstrelom ne dosegamo zelenih ciljev. Kako to?

Da bi lahko odgovorili na to vprašanje, moramo razumeti, kako deluje populacija volkov. Volkovi za razliko od ostalih naših velikih zveri (evrazijski ris in rjavi medved) živijo v skupinah. Imajo zelo kompleksen socialni sistem, ki temelji na njihovi osnovi enoti – tropu. To

je praviloma družina, ki jo vodi dominanten par (alfa samec in alfa samica), vsi ostali člani tropa pa so njihovi potomci – različno stari mladiči. Mladiči ostanejo v rodnem tropu s starši običajno nekaj let, nato pa se odselijo in si poskusijo poiskati lasten teritorij in partnerja. Dominantni par ostane skupaj vse življenje, kar v naravnih razmerah traja več let. To je zelo pomembno za delovanje tropa, saj se z leti vzpostavi močne socialne vezi, trop pa postane dobro usklajena ekipa. Lov na velike rastlinojede, kot so jelenjad, srnjad in divji prašiči, je namreč zelo zahteven in zahteva dobro uigranost med ključnimi člani tropa. Stabilnost tropa je bistvena tudi za uspešno branjenje svojega teritorija.

Ker volkovi nimajo naravnega sovražnika, ki bi nadzoroval njihovo številčnost, se je skozi evolucijo razvil sistem samoregulacije. Ta preprečuje, da bi se volkovi tako namnožili, da bi si iztrebili lasten plen, saj bi drugače tudi sami izstradali. Samoregulacija deluje na principu teritorialnosti. Vsak trop namreč srdito brani svoj teritorij in z njega prežene ali celo ubije vsakega volka, ki ni član njihovega tropa. To se je dobro pokazalo v številnih študijah, ko so s telemetričnimi ovratnicami spremljali volkove iz različnih tropov. Tudi pri nas je raziskava pokazala, da se teritoriji sosednjih tropov med seboj izključujejo oziroma se le malenkostno prekrivajo na robnih delih. Na ta način si volkovi zagotovijo, da je njihov trop vedno edini, ki lovi na svojem teritoriju, in na ta način si zagotavljajo trajnostno rabo

V Sloveniji je v sezoni 2010/2011 živelo 32–43 volkov v 10–12 tropih.

Glede na številčnost v državi smo imeli v Sloveniji v zadnjih letih enega najvišjih odstreliv volkov v Evropi.

svojega plena. Velikost svojega teritorija (pri nas ti v povprečju merijo okoli 40.000 ha) prilagajajo gostoti plena — v splošnem, kjer je več divjadi, imajo manjše, kjer je plena manj, pa večje teritorije. Zaradi tega ni presenetljivo, da tudi na območjih, kjer človek ne posega v populacijo volkov, ti ne iztrebijo svojega plena in se tudi ne prenamnožijo. Omejujeta jih namreč prostor in lasten nadzor svoje populacije.

Tudi znotraj tropa volkovi omejujejo svojo številčnost, saj morajo najstarejši mladiči trop zapustiti, ko njihovo število preseže določeno mejo. Velikost tropa je odvisna od velikosti glavnega plena. Pri nas je to jelenjad in tropi so večinoma veliki 2–10 volkov, medtem ko so na območjih, kjer lovijo lose ali bizone, tropi lahko tudi po trikrat večji. Preživetje mladih volkov, ki zapustijo svoj rodni trop, je odvisno predvsem od tega, ali uspejo najti prazen teritorij. Kjer je večina teritorijev zapolnjenih, preživi le majhen delež mladih volkov, saj jih na svojem ozemlju slej kot prej zasači teritorialen trop in jih pri tem pogosto ubije. Nasprotno pa je v populaciji, v katero posega človek in v kateri prihaja do stalnega razbijanja tropov, vedno na voljo nekaj praznih teritorijev, ki jih hitro zasedejo mladi volkovi. Ravno zaradi te lastnosti odstrel volkov ne vpliva bistveno na njihovo številčnost (seveda dokler volkov popolnoma ne iztrebimo). Ima pa lahko odstrel velik vpliv na delovanje tropov. V primeru odstrela enega od dominantnih volkov se namreč struktura tropa poruši. V takšnem primeru trop pogosto popolnoma razpade. Prve genetske analize volkov v Sloveniji so sedaj pokazale, da so tropi pri nas zelo nestabilni. Zaradi

visokega odstrela (v zadnjih letih okoli četrte vseh volkov letno) namreč neprestano prihaja do rušenja naravne strukture tropov. Zaradi tega tropi in posledično celotna populacija volkov ne delujejo na naraven način, čeprav se to na sami številčnosti volkov še ne pozna.

Če poznamo delovanje populacije volkov, nam je tudi jasno, zakaj z visokimi odstreliv ne moremo zmanjšati škode na drobnici. Frekvenca plenjenja volkov namreč ni odvisna od velikosti tropa. Poleg tega so raziskave pokazale, da postane trop po odstreliv nekaterih članov manj učinkovit pri plenjenju divjadi. Zaradi tega se preživeli člani pogosteje preusmerijo na lažji plen. Torej na drobnico, kjer ta ni dovolj zaščitena. Tako pridemo do navideznega paradoksa, da se kljub odstreliv število napadov na domače živali ne zmanjša, ampak se včasih kratkoročno še celo poveča. Podobno velja za primere, ko

je bil odstranjen celoten trop. Prazen teritorij namreč hitro zapolnijo mladi volkovi, ki so manj izkušeni in se zaradi tega ponovno preusmerijo na lažje ulovljivo drobnico.

Raziskave so tako pokazale, da z vidika škod in omejevanja velikosti populacije odstreliv volkov ni smiselno. Lahko pa ima nekatere druge pozitivne učinke. Ti se sicer nanašajo predvsem na ljudi. Ob popolni prepovedi zakonitega odstreliv se namreč pogosto poveča krivolov. Obenem se zaradi odstreliv vsaj deloma zadosti tudi željam ljudi, ki si ne želijo volkov. Javnomenjske raziskave so v zadnjih letih sicer pokazale, da ima večina ljudi, ki živi na območju volkov, do teh živali pozitiven odnos, zagovarja njihovo ohranitev in je proti odstreliv. Vendar bomo verjetno morali tudi pri volkovih zaradi različnih želja različnih ljudi delati kompromise. Konec koncev je prihodnost volkov povsem v rokah ljudi in usklajevanju njihovih želja. ✂

Tropi volkov so večinoma družine, ki pa so v Sloveniji zaradi visokega odstreliv zelo nestabilne in neprestano razpadajo.

USODA ZADNJIH DVEH VOLKOV SPREMLJANIH S TELEMETRIJO

Volkulja Tonka je bila šestletna vodilna (alfa) samica v volčjem tropu »Vremščica—Nanos«. Slovenski raziskovalci so jo maja letos v okviru projekta *SloWolf* opremili s telemetrično ovratnico in na ta način spremljali njeno življenje. Aprila je skotila pet mladičev, septembra pa je ovratnica poslala signal, da se je volkulja nehala premikati. V okolici Pivke je bila najdena njena ovratnica, ki je bila očitno prerezana in odvržena. Sumi se, da je bila volkulja nezakonito ubita. Približno teden dni po izginotju volkulje Tonke je bila zakonito odstreljena še mlada volkulja Tia, zadnji volk, opremljen s telemetrično ovratnico. Tia je bila dvoletna samica iz volčjega tropa Rog, v katerem naj bi po razpoložljivih podatkih živeli trije volkovi, ki letos najverjetneje niso imeli mladičev. Spremljanje te volkulje se je končalo že po dveh mesecih. Do sedaj še nobenega volka v Sloveniji niso mogli spremljati celo leto, kolikor traja življenjska doba ovratnice, preden samodejno odpade. Potrjeno je preživel le en volk — samec Slavc, ki je po petih mesecih iz Slovenije odšel v Italijo.